

FEN EDEBİYAT FAKÜLTESİ

COĞRAFYA BÖLÜMÜ

TÜRKİYE GÖLLERİ:

11.HAFTA

Dr. Öğr. Üyesi TAMER ÖZLÜ

➤ Tortum Gölü:

- Yüzölçümü 8 km² olan Tortum Gölü bir uçgun olayı sonucu oluşmuştur.
- Uçgun/ yer kayması/ dağ göçmesi Tortum Çayı Vadisi'nde «Kayıntı» bir gölün oluşması için uygun ortamı hazırlamıştır.
- Tortum Çayı Vadisi güney- kuzey doğrultusunda uzanır. Vadinin sol yanındaki Kemerli Dağ yamacından kopan büyük bloklar çayın akışını kesmiştir. «Vadinin sol yönünden Kemerli Dağ'dan inen kitle, vadiyi tıkamış böylece 8 km uzunluk ve ortalama 1 km genişliğinde ince, uzun Tortum Gölü oluşmuştur.

- «Vadinin sol yönünden Kemerli Dağ'dan inen kitle, vadiyi tıkamış böylece 8 km uzunluk ve ortalama 1 km genişliğinde ince, uzun Tortum Gölü oluşmuştur. Yolu tıkanan Tortum Çayı, heyelan kitlesi arkasında şişdikten sonra kendine yeni bir yol bulmuştur».
- Tortum Gölü ortaya çıktıktan sonra, uçgun olayı sonucunda vadiyi tıkayan seddin çukur yerlerinden akan sular gideğen özelliği kazanmış (gürgüre) ve burada 50 m'lik bir düşüş (chute) yaparak ünlü Tortum Çağlayanı'nı oluşturmuştur.
- Tortum Gölü, Kretase marnlı kalkerleri içinde yer alır. Vadi de bu formasyonlar içinde açılmıştır. Gölün kıyıları o denli sarptır ki, hiçbir köy ve mezra kurulamamıştır. Marnlı kalker tabakalar bitki örtüsünden yoksundur ve ülkemizde toprak aşınmasının en şiddetli olduğu yörelerden birisi de Tortum Çayı havzasıdır.
- Tortum Gölü'nden sağlanan sularla çalıştırılan Tortum Hidroelektrik Santrali Erzurum ve çevresini aydınlatan elektriği vermektedir.

DOĞU ANADOLU BÖLGESİ GÖLLERİ

➤ Gölbaşı Gölleri (Adıyaman) :

- Pazarcık-Gölbaşı arasında KD-GB yönlü tektonik bir çukurluk uzanır. Doğu Anadolu Fayı ile ilgili olan bu tektonik depresyon boyunca art arda üç göl oluşmuştur: Gölbaşı Gölü, Azaplı Gölü, İnekli Göl.
- Deniz yüzeyinden 840 m yüksekte oluşmuş bulunan bu göllere genel olarak Gölbaşı Gölleri adı verilir.

- Gölbaşı Gölü bu grubun en büyük su birikintisi olmakla birlikte, yüzölçümü ancak 5 km² kadardır. Oldukça derin olan gölün kıyılarında saz, kamış yetişir. Güzel görünümlü olup balığı da çoktur.
- Azaplı Gölü 4 km² genişliktedir. Buna Çelik Gölü de denir. Derin bir su birikintisidir ,kıyılarında çok saz, kamış biter. Bu gölün balığı ünlüdür.
- İnekli Gölü en küçük su birikintisidir:3 km² kadar . Gölde balık yaşarsa da kıyıları tümüyle sazlık ve kamışlıktır.
- Özetle Gölbaşı Gölleri, oluşmuş bir çukurlukta, yandan inen sellerin alüvyonlarıyla çeşitli yerlerinden boğulmasıyla ortaya çıkmış su birikintileridir ve genel olarak sazlık, kamışlık görünümü verirler.

➤ Otlukbeli Gölü:

- Otlukbeli Gölü, denizden 1855 m yükseklikte, uzunluğu 150-160 m, genişliği 30-50 m arasında değişen, yüzölçümü 6500 km² dolaylarında, derinliği 15-18 m olan küçük bir göldür. Göle maden suları karışmakla birlikte, gideğini olduğu için suyu tatlıdır.

- Otlukbeli Gölü, traverten seddi gölüdür . Bir kırık boyunca çıkan sular kubbemsi traverten konileri oluşturmuştur. Traverten seddi üzerinde 8-10 lt/sn su veren bir kaynak vardır.
- Göle üzerinde bulunduğu dere tarafından bol özdek getirilmektedir. Hızlı bir tortulama , çanağı doldurmaktadır. Batı ucunda oluşmakta bulunan delta da gölün alanını daraltmaktadır. Bu küçük su birikintisi , bir turizm potansiyeline de sahiptir.

➤ Hazar Gölü:

- Güneydoğu Toros Dağları üzerinde, bir depresyonu işgal eden Hazar Gölü'nün yüzölçümü 70 km², derinliği 300 m kadardır.
- Hazar Gölü KB-KD doğrultulu bir depresyon içinde yer alır. Güneydoğu Toroslar üzerinde bir yayla gölü olan Hazar Gölü, yurdumuzun en güzel görünümlü yörelerinden birisidir.

- Hazar Gölü'nü besleyen bazı küçük akarsular ve sel suları vardır. Göle batıdan dökülen Kürk Çayı oldukça büyük bir delta oluşturmuştur ve bu alüvyal birikinti süratle büyüyerek gölü sıkıştırmaktadır.
- Dicle Irmağı'nın kollarından birisi olan Behrimaz- Bermaz Çayı da açılan bir kanalla Hazar Gölü'ne akıtılmağa başlanmıştır. Böylece Dicle Havzası'na ait bir çay, insan eliyle(antropojen etki) Fırat Havzası'na bağlanmıştır. Çünkü, Hazar Gölü artık ; elektrik üretebilmek amacıyla Hazar1 ve Hazar2 Hidroelektrik Santralleri'yle Murat Suyu- Fırat Irmağı havzasına katılmış durumdadır.
- Hazar Gölü'nün Kuvaterner'de , depresyonu tümüyle kapsadığı anlaşılmaktadır. Kapalı bir havza durumunda oaln gölün depoları, bugünkü yüzeyden 100 m yukarıda görülmektedir. Kapma (capturage) olayı sonucu göl havzası Dicle'nin kollarının gerileme aşındırması ve göle ulaşılması sonucu dış drenaja bağlanmış ve endoreik olan yöre, eksoreik karakter kazanmıştır.

➤ Nemrut Dağı Kalderası Gölleri:

- Van Gölü'nün batısında yükselen Nemrut Dağı'nın büyük kalderasında, yalnız ülkemizin değil, dünyanın en güzel gölleri oluşmuştur.
- Nemrut Kalderası doğu- batı yönlü, büyük çapı 8.4 km, kuzey-güney yönlü küçük çapı 7.2 km uzunluğunda bir elips biçimindedir.

- Nemrut Dağı Pleistosen başlarında oluşmuş; volkan konisinin krater kısmı Kuvaterner sonlarında çökmüş ve iklimik-hidrografik koşulların elverişliliğine bağlı olarak, oluşan kalderanın bazı çukurluklarında göller meydana gelmiştir.
- Nemrut Gölü, kalderanın batı yarısında yer alır ve biçimi yarımay şeklindedir.
- Nemrut Gölü'nün suları tatlıdır. Yağmur ve kar sularıyla beslenir. Ayrıca çevresinde birçok sıcak su kaynakları vardır. Bunların da göle katkısı olur.
- Nemrut Gölü'nün en derin yerinin 155 m olduğu sanılmaktadır.
- Kaldera tabanında birçok parazit koni oluşmuştur. Ayrıca koni oluşmasa da lavlar çıkmıştır. Asıl büyük Nemrut Gölü'nden başka üç küçük göl daha vardır ki , bunların en büyüğü Ilıgöl adını taşır.

➤ Süphan Dağı Gölleri:

- Süphan Dağı genç bir volkanik kütledir. Türkiye'nin Ağrı'dan sonra en büyük volkan konisi olan Süphan Dağı gittikçe dikleşen yamaçlarla yükselir:4058m. Süphan karakteristik bir Stratovolkan'(Composite) dır.
- Doruk kesiminde çapı yaklaşık 400 m olan bir krater vardır. Kalderanın kuzeyinde daha genç lavlardan oluşan iki merkezi koni yükselir. Bu konilerle krater ortasında aktüel-güncel-bir buzul yerleşmiştir. Bu kesimde ayrıca sirkler, daimi kar alanları- toktağan- ve3 küçük buzul gölü vardır. En büyüğü doruğun altındadır. Süphan'ın doruk kesiminde, kalınlığı 100m'yi bulan 1.5 km uzunluğunda bir buzul yer alır. Bu buzul, krater kenarındaki bir gedikten geçerek KD yönünde 3400 m kadar sarkar .